

א אָסוּר לְטַמֵּא אֶת הַתְּרוּמָה... כְּשֶׁאָרְךָ הַקְּדוּשִׁים – והתרומה נקראת קודש (לעיל א,ז). וְלֹא יָבִיא אוֹתָהּ לְיַדֵּי טַמְאָה – לא יכשיר אותה לקבל טומאה (ראה להלן ז; מער"ק; לולב ח,ב). וּמִדְּלִיק הַטַּמְאָה – שהיא ראויה רק להנאה בשרפה (לעיל א,ג). וּמִתֵּר לְטַמֵּא וְכו' – החיוב להפריש תרומה בחו"ל הוא מדרבנן, ובהיותה שם היא טמאה מדרבנן בטומאת ארץ העמים (לעיל א,יז), לכן התיירו לטמא אותה אף טומאה מן התורה. קוּצָה – מקצה, מפרישה.

ב וַיֵּשׁ שָׁם – יש בדינים האלו. המילה 'שם' היא מילת קישור שתורגמה מן הסגנון הערבי, ואין משמעותה ציון מקום.

ג לֹא יַחְדָּשׁ – לא ישנה. לֹא יִזְיַנְנָה מְמַקְוָמָה – לא למקום שמור שלא תיאכל, ולא למקום שמור פחות, שתיטמא בו בוודאי (ראה פה"מ תרומות ח,ח). וְלֹא יִגְלַנָּה – לא יחשוף אותה לאוויר מתוך כוונה שתיאסר לשתיה מחשש סכנה (לסכנת הגליון ראה לעיל ה,בכ).

ד חֲבִית – של תרומה. גַּת – מקום דריכת הענבים לעשות מהם יין. הגת בנויה משני מפלסים: המפלס העליון לדריכת הענבים; והמפלס התחתון לקבלת מיץ הענבים (פה"מ מעשרות א,יז). ראה אזור. במקרה שלפנינו, תכולת החבית מתקזת למפלס התחתון, שיש בו יין טמא. רְבִיעִית – רביעית הלוג, כ-75 סמ"ק (ראה נספח מידות ומשקלות). בְּטִהְרָה יִצִּיל – בידיים טהורות ובכלים טהורים, "אף על פי שהוא עוזר באיבוד השאר או בטומאתו בשעה שהוא מציל רביעית זו, הרי זה מותר" (פה"מ תרומות ז,ח).

ה, פְּחוֹת מִמָּאָה – היין שבגת התחתונה (חולין) הוא פחות מפי מאה מיין התרומה שבחבית. יְדַמַּע הַכֵּל וַיִּפְסַד – ייעשה תערובת תרומה, ובמקרה שלפנינו, תערובת טמאה של תרומת יין, שאי אפשר להשתמש בה אלא לזרוק אותה (בהלכה זו מדובר בתערובת לח בלח; וראה להלן יד,יב-יג בתערובת יבש). עוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאָה – האיסור החל על כל התערובת מתבטל (עולה), אם יש בה יחס של חלק אחד איסור כנגד מאה חלקים היתר (ראה מאכלות אסורות טו,יג; ולהלן בפרק הבא). וכיוון שנתבטל היין ונעשה חולין, מותר להשתמש בו, ואין בו הפסד מרובה.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשֶׂר

טומאה בתרומה; החלוקה לכהנים

האיסור לטמא תרומה

א אָסוּר לְטַמֵּא אֶת הַתְּרוּמָה שְׁלֶאֶרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁאָרְךָ הַקְּדוּשִׁים, וְלֹא יָבִיא אוֹתָהּ לְיַדֵּי טַמְאָה וְלֹא יַפְסִיד אוֹתָהּ, אֲלֵא אוֹכַל הַטְּהוֹרָה וּמִדְּלִיק הַטַּמְאָה. וּמִתֵּר לְטַמֵּא תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ בְּטַמְאוֹת שְׁלֵתוֹרָה, אִף עַל פִּי שְׂאִינָה טַמְאָה אֲלֵא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים, שֶׁהִיא מִדְּבַרְיָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר חִיּוּבָהּ מִדְּבַרְיָהֶם. לְפִיכָּךְ נִדְּהָ קוּצָה לָהּ חֲלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, שְׂאִינָה מְזַהֶרֶת אֲלֵא לְאֶקְלָה, לֹא לִגְע בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (לעיל ח,ז).

ספק טומאה

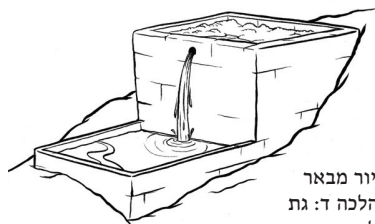
ב תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמַמַּת בְּסֶפֶק – לא אוכלין ולא שורפין, אֲלֵא תִהְיֶה מְנַחֶת עַד שֶׁתִּטְמָא טַמְאָה וְדֹאִית, וְתִשְׂרַף. וַיֵּשׁ שָׁם סְפָקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּעִנְיַן טַמְאָה וְטִהְרָה (שאר אבות הטמאות יג,ג).

ג חֲבִית שֶׁלְתְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֶפֶק טַמְאָה – הֲרִי זֶה לֹא יַחְדָּשׁ בָּהּ דָּבָר: לֹא יִזְיַנְנָה מְמַקְוָמָה וְלֹא יִגְלַנָּה, אֲלֵא יִנְיַחְנָה עַד שֶׁתִּטְמָא וְדֹאִי, וְתִשְׂרַף, וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא תִּאֲכַל.

הצלת תרומה מטומאה

ד חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הָעֲלִיּוֹנָה, וְהַתְּחוּנָה טַמְאָה: אִם יָכוֹל לְהִצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטִהְרָה – יִצִּיל; וְאִם לֹא – יִצִּיל בְּיָדוֹ בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם, וְאִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטַמְאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּעִנְיַן טְהוֹרוֹת (שם ח,ח).

ה, בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּחֲבִית שְׁלֵיִן, וְהוּא שֶׁיְהִי בְּגַת הַתְּחוּנָה פְּחוֹת מִמָּאָה, שֶׁהֲרִי יְדַמַּע הַכֵּל וַיִּפְסַד. אֲבָל אִם הָיָה בְּתַחְתּוֹנָה מָאָה בְּזוֹ הַחֲבִית, שֶׁהֲרִי הִיא עוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאָה, אוֹ שֶׁיְהִי חֲבִית שְׁלֵשְׁמֵן – תִּרְדּוּ וְתִטְמָא, וְאֵל



איור מבאר
להלכה ד: גת
עליונה ותחתונה

יִטְמָאָנָה בְּיָדוֹ, שֶׁהָרִי הַכֵּל רָאוּי לְהִדְלָקָה, וְאִין שָׁם הַפֶּסֶד מְרַבָּה.

ה' וְכֵן חֲבִית שְׁמֵן שֶׁנִּשְׁפָּכָה: אִם יָכוֹל לְהִצִּיל רִבְעִית בְּטֹהָרָה – יִצִּיל; וְאִם לֹא – יִצִּיל בְּטִמְאַהּ, שְׁכִינָן שֶׁנִּשְׁפָּכָה הַחֲבִית, אֵינוֹ מְזַהֵר שְׁלֵא לְהִצִּיל בְּטִמְאַהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל.

ו' הִיָּה עוֹבֵר מִמְקוֹם לְמְקוֹם וְכַפְרוֹת שֶׁלְתְרוּמָה בְּיָדוֹ, אָמַר לוֹ הַנְּכָרִי 'תֵּן לִי אַחַת מֵהֵן, וְאִם לֹא הָרִינִי נֹגֵעַ בְּכֵלָן וּמִטְמָאָן' – נֵיחַ לְפָנָיו אַחַת עַל הַסֵּלַע, וְאֵל תִּתְּנָה לְתוֹךְ יָדוֹ, כְּדִי שְׁלֵא יִטְמָא הַתְרוּמָה בְּיָדָיו.

ז' הַתְּלַתָּן וְהַפְּרָשִׁינִין שֶׁלְתְרוּמָה – הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְאָכֵל אָדָם, הָרִי זֶה מִתֵּר לְעִשׂוֹת כָּל מַעֲשִׂיָהֵן בְּטִמְאַהּ, וְאֵינוֹ נִזְהָר אֶלָּא בְּעֵת שְׂרִיטָתָן בְּמִים, שְׂאֵם שָׂרָה אוֹתָהּ בְּטִמְאַהּ הָרִי טִמָּא אוֹתָהּ בְּיָדָיו. אֲבָל אַחַר הַשְּׂרִיָּה אֵינוֹ נִזְהָר, לֹא בְּעֵת שֶׁשָּׂף הַפְּרָשִׁינִין וְלֹא בְּעֵת שֶׁמְאָכִילָן לְבִהְמָה, לְפִיכָף נֹתְנִין תְּרוּמַת תְּלַתָּן וְכַרְשִׁינִין לְכַהֵן עִם הָאָרֶץ.

תרומה של עם הארץ

ח' אִין מִפְּקִידֵין תְּרוּמָה אֲצֵל כַּהֵן עִם הָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁלְבוּ גִס בָּהּ, אֲבָל מִפְּקִידֵין אוֹתָהּ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ בְּכָלִי חֲרָס הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל, וּבִלְבַד שְׁלֵא יִהְיוּ פְרוֹת מְכֻשְׂרִין, גִּזְרָה שְׁלֵא תִסִּיטִם אֶשְׁתוּ נִדָּה.

ט' אִין עוֹשִׂין לְעַם הָאָרֶץ תְּרוּמַת זֵיתוֹ בְּטֹהָרָה, אֲבָל עוֹשִׂין לוֹ זֵיתֵי חֲלִיו בְּטֹהָרָה, מִשּׁוּם כְּדִי חֲזִיו שֶׁלְבַדָּה.

הַשְּׂרִיָּה וְכו' – שאִין נִיכַר שֶׁהוּא מִטְמָא אוֹתָם כּפּוּעַל בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה. שֶׁשָּׂף הַפְּרָשִׁינִין – מִשְׁפָּשֵׁף (פ"ח מ"ט שבת כ, א) אֵת הַתְּרִמִּילִים בִּידוֹ כְּדִי לְהוֹצִיא מֵהֶם אֵת הַגְּרִיגִים. לְפִיכָף נֹתְנִין וְכו' – כִּיוּן שאִין צָרִיךְ לְהַקְפִיד עַל טוּמְאָתָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁאִסוּר לְתַת תְּרוּמָה טְהוּרָה לְכַהֵן עִם הָאָרֶץ (לעיל ו, ב).

כ' מִפְּקִידֵין – לְשִׁמְרָה. עִם הָאָרֶץ – שאִינוֹ נִזְהָר בְּדֵינֵי טוּמְאָה וְטֹהָרָה (ראה לעיל ו, ב). שֶׁלְבוּ גִס בָּהּ – רִגִיל בָּהּ, וְאֵינוֹ נֹתֵן לֵה יִחַס מִיּוּחַד, שֶׁהָרִי הַתְּרוּמָה מוֹתֵר לְכַהֵן, וְיֵשׁ חֲשֵׁשׁ שִׁיגֵעַ בָּהּ וְיִטְמָא אוֹתָהּ. לְעוֹמַת זֹאת, יִשְׂרָאֵל עִם הָאָרֶץ נִזְהָר בְּתְרוּמָה וּמִתְרַחֵק מִמֶּנָּה (לזוּרִיּוֹת עִמֵּי אֲרֻצוֹת בְּתְרוּמָה רָאָה מַעֲשֵׂר ט, א). בְּכָלִי חֲרָס הַמְּקַף צְמִיד פְּתִיל – כְּלִי חֲרָס אֶטוּם, שֶׁמִּכְסֵּהוּ דְבוּק וְצִמּוּד ("צְמִיד") סָבִיב ("פְּתִיל") שֶׁפֶת הַכְּלִי בְּאִמְצָעוֹת טִיט וְכִדּוּמָה (טוּמְאָת מֵת כֵּא, א; כֵּב, ח; רָאָה פ"ח מ"ט כְּלִים י, ב), וְמָה שֶׁבְּתוֹכּוֹ אֵינוֹ נִטְמָא בְּשׁוּם אֹפֶן, אֲלֵא אִם הִסִּיט אוֹתוֹ אֶדָם טִמָּא, כִּגוֹן אִישָׁה נִידָה (ראה לעיל בִּיאור ז; מִטְמָאֵי מִשְׁכַּב וּמוֹשֵׁב ח, ב-ג, ד). שְׁלֵא תִסִּיטִם אֶשְׁתוּ נִדָּה – וְאִין חֲשֵׁשׁ שִׁיטִּיט אוֹתָם בְּעֵלָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִצְטוּרָה עַל הַפִּיקְדוֹן, וְלֹא אִשְׁתוּ (י).

ט' אִין עוֹשִׂין וְכו' – הַבִּדָד הַנּוֹזֵכַר כִּאֵן הוּא חֶבֶר, כְּלוֹמַר מִי שֶׁסוּחַט שֶׁמֶן בְּבֵית הַבַּד וּמִקְפִיד עַל דֵּינֵי טְהוּרָה. סְחִיטַת הַזֵּיתִים בְּטֹהָרָה עַל יַד הַבִּדָד הַחֶבֶר מַעֲנִיקָה נֶאֱמָנֹת לְטֹהָרַת הַזֵּיתִים לְתְרוּמָה, וְהַכֵּהן יָכוֹל לְסַמּוֹךְ עֲלֵיו. כִּאֵן הַהֲלָכָה אוֹסֵרַת עַל הַבִּדָד לְסוּחַט אֵת זֵיתֵי הַתְּרוּמָה ("אִין עוֹשִׂין") שֶׁל עִם הָאָרֶץ, מִחֲשֵׁשׁ שֶׁכֵּב נִטְמָאוּ, מִפְּנֵי שֶׁאִם נִגַּע בָּהֶם עִם הָאָרֶץ לְאַחַר שֶׁהָיוּ צְבוּרִים זוֹב מֵהֶם שֶׁמֶן, שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַנּוֹזֵלִים הַמְּכַשְּׂרִים לְקַבֵּל טוּמְאָה, טִימָא אוֹתָם (לעיל בִּיאור ז). אֲבָל הַתִּירוֹ לְצוּרֵךְ פְּרִנְסַת הַבִּדָד ("כְּדִי חֲזִיו") לְסוּחַט זֵיתִים לְפָנֵי שֶׁהַפְּרִישׁ מֵהֶם עִם הָאָרֶץ תְּרוּמָה, שֶׁאִפִּילוֹ הֵם טְמָאִים, אִין כִּכֵּךְ אִיסוּר (כְּלַעֲלִיל ב, יט; רש"י גִטִין סב, א).

שֶׁהָרִי הַכֵּל רָאוּי לְהִדְלָקָה – כְּדִין שֶׁמֶן שֶׁרָפָה.

ה' שֶׁנִּשְׁפָּכָה – וְאִי אִפְשֵׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, כִּגוֹן שֶׁנִּשְׁפָּכָה לְאֶדְמָה, שֶׁהִיא נִסְפַּגַת בָּהּ, שֶׁלֹּא כְּבִהְלָכָה הַקּוּדְמַת, שֶׁנִּשְׁפָּכָה לְמִקּוֹם כְּנוּס, שֶׁאִפְשֵׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ לְהִסְקָה. בְּהוּל – הָאֶדָם נִחְפָז מִחֲמַת הַפֶּסֶד מִמוּנּוֹ, שֶׁאִם יִחְפֹּשׂ דֶּרֶךְ לְהִצִּיל אֵת הַתְּרוּמָה בְּטֹהָרָתָהּ, עַלֹל הַכֵּל לְלַכֵּת לְאִיבּוֹד.

ו' הַנְּכָרִי – הַגּוֹי, שֶׁהוּא טִמָּא מִגְזֵרַת חֲכָמִים (טוּמְאָת מֵת א, יד). בְּיָדָיו – בְּמַעֲשֵׂה כְּבוֹנָה.

ז' הַתְּלַתָּן וְהַפְּרָשִׁינִין... כָּל מַעֲשִׂיָהֵן בְּטִמְאַהּ – שֶׁמּוֹתֵר גַּם לְמִי שֶׁטְמָא לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נֹאכְלִים רַק בְּשַׁעַת הַדַּחֵק, וְחִיּוּבֵם פְּחוּת (לְזוּרִיּוֹת רָאָה לְעִיל ב, ב; ד). בְּעֵת שְׂרִיטָתָן בְּמִים – שֶׁהָיוּ שׁוֹרִים אֵת הַכְּרִשְׁיָנִים בְּמִים כְּדִי לְהַסִּיר מֵהֵן אֵת קְלִיפְתָן וּלְרַכֵּךְ אֵת הַגְּרַעֲיָנִים, וְאֵת גְּרַגְרֵי הַתְּלַתָּן הָיוּ שׁוֹרִים בְּמִים כְּדִי לְהַפִּיג אֵת מְרִירוֹתָם וּלְרַכֵּךְ אוֹתָם לְפָנֵי טַחֲנָתָם. אוֹכֵל יִבֵּשׁ אֵינוֹ מִקְבֵּל טוּמְאָה, וּמִגַּע בְּאַחַד מִשְׁבַּעַת מִשְׁקִים (נּוּזֵלִים), כִּגוֹן הַמִּים וְהַשֶּׁמֶן וְהֵיִיךְ מְכַשֵּׂר אֵת הַמֵּאכֵל לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְהוּא הַנִּקְרָא הַכֶּשֶׁר אוֹכְלִים לְטוּמְאָה (טוּמְאָת אוֹכְלִין א, א-ב). לְכֵן נִגַּע אֶדָם טִמָּא בִּיבּוּל רְטוּב בְּמִים אֶסוּר, כִּיוּן שֶׁהוּא מִטְמָא אוֹתָם יִשְׁרׁוּת (פ"ח מ"ט מַעֲשֵׂר שְׁנֵי ב, ג-ד). אֲבָל אַחַר

וכיצד עושה – הבדד כדי לגרום לבעלים לשמור את חלק התרומה בטהרה. פְּדֵי הַתְּרוּמָה – בשיעור תרומה. אוֹמְרִין לו... שְׁלֵא תַחְזֹר לְטַבְּלָה – מאיממים עליו בהגזמה שאם ייגע בתרומה, יצטרך להפריש תרומה שנית, ונמצא מקפיד על קדושתה.

י שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹתָיו וכו' – מטפל ביבול הענבים לעשות ממנו יין, ואינו מקפיד על טהרתם, ונמצא מטמא אותם. מן התורה, ענבים יבשים מוכשרים לטומאה משעת דריכתן בגת בגלל הנזול הזב מהם. ותיקנו חכמים שענבים שנבצרו כדי לדרוך אותם, הוכשרו לטומאה משעת בצירתם (טומאת אוכלין יא, א). מִפְּנֵי הַתְּרוּמָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּטַמְאָה וכו' – ואסור לסייע לדבר עברה (ר"י קורקוס). מוֹלִיכִין... וּמִבְּיֵאֵן – מוליכים חביות ריקות לגת, מפני שאין זוה פעולה ביבול עצמו. ומביא את החביות המלאות שכבר נטמאו, ונמצא שאינו מסייע לדבר עברה.

יא הקדמה לטומאת אוכלין: (1) אבות הטומאה מן התורה הם מקורות הטומאות (כגון הנוגע במת), המטמאים בני אדם וכלים להיות ראשון לטומאה. הנוגע בראשון נעשה 'שני לטומאה', והנוגע בשני נעשה שלישי, והנוגע בשלישי נעשה רביעי לטומאה. 'ראשון' ו'שני' חלים הן בחולין הן בתרומות ובקודשים (קרבנות), ואילו

וכיצד עושה? נוטל פְּדֵי הַתְּרוּמָה וּמְנִיחָהּ בְּכָלִי שְׁאִינוּ מְקַבְּלִין טַמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים, וּכְשֵׁיבּוֹא עִם הָאָרֶץ לְטַל הַחֲלִין וְהַתְּרוּמָה, אוֹמְרִין לו' הִזְהַר שֶׁמָּא תִגַּע בְּתְרוּמָה, שְׁלֵא תַחְזֹר לְטַבְּלָה'.

י יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשֶׂה פְּרוֹתָיו בְּטַמְאָה – אין בוֹצְרִין עִמוֹ, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שְׁאִין דּוֹרְכִין עִמוֹ, מִפְּנֵי הַתְּרוּמָה שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּטַמְאָה. אָבֵל מוֹלִיכִין עִמוֹ חֲבִיטוֹת לְגַת וּמִבְּיֵאֵן מִן הַגֵּת.

טיפול בתרומה טמאה או אסורה

יא זִיתִים וְעֵנָבִים שֶׁנִּטְמְאוּ – סוֹחֲטִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה. וְאִם נִטְמְאוּ אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ תְּרוּמָה, וְסוֹחֲטִין פָּחוֹת פָּחוֹת מִפְּבִיצָה – הָרִי הַמְּשָׁקָה הַיּוֹצֵא מֵהֶן מִתַּר בְּשִׁתְּיָהּ לַפְּהִינִים, וְאִפְלוּ לְנִסְכִּים הוּא רְאוּי, שֶׁהַמְּשָׁקָה כְּאֵלוֹ הוּא מִפְּקֵד בְּתוֹךְ הָאֵקֶל. וְלֹא אָמְרוּ פָּחוֹת מִפְּבִיצָה אֶלָּא גִזְרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה יִתַּר מִפְּבִיצָה, וְנִמְצָא הַמְּשָׁקָה מִתְּטַמָּא בְּכַבִּיצָה. וְאִם הָיוּ פְּרוֹת אֵלוֹ שְׁלִישֵׁי לְטַמְאָה – דּוֹרְכִין בְּגַת וּבְבֵית הַבַּד, וְהַמְּשָׁקָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה, שְׁאִין שְׁלִישֵׁי עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵינֵן טְהוֹרוֹת (שאר אבות הטמאות יא, א).

יב פַּת תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָה – מְשַׁלְּכָהּ לְבֵין הָעֵצִים עַד שֶׁיִּשְׁרָפוּם. וְכֵן שֶׁמֶן שֶׁנִּטְמָא – נוֹתְנוֹ בְּכָלִי מְאוּס עַד שֶׁיִּדְלִיקְנוּ, פְּדֵי שְׁלֵא יִהְיֶה תַּקְלָה לְאַחֲרִים וְיֵאָלְלוּהוּ. וְחֲטִיִּם שֶׁנִּטְמְאוּ – שׁוֹלְקִין וּמְנִיחִין בְּכָלִי מְאוּס, פְּדֵי שְׁלֵא יִהְיֶה רְאוּיִין לְאֵלִילָה, וְאַחַר כֵּן יִסִּיק בְּהֶן תַּנּוּר וְכִירִים. וּמִשְׁקִין שְׁאִין רְאוּיִין לְהִדְלִקָה שֶׁנִּטְמְאוּ, כְּגוֹן הַיֵּין – קוֹבְרִין אוֹתָן.

ה'שלישי' חל רק בתרומות ובקודשים, וה'רביעי' חל רק בקודשים, כדברי הרמב"ם במקום אחר: "אין שני עושה שלישי בחולין", ו"אין שלישי עושה רביעי בתרומה" (שאר אבות הטמאות יא, א-ג). (2) חכמים גזרו על כל המשקין שנטמאו שיעשו ראשון, אף אם נגעו בשלישי (שם ה, ט). (3) אוכל שנטמא אינו מטמא דבר אחר, אלא אם כן יש בו נפח כביצה, אבל נוזל מקבל טומאה בכל שיעור שהוא (טומאת אוכלין ד, א-ב).

זיתים וְעֵנָבִים – טבל. סוֹחֲטִין וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תְּרוּמָה – מפני שיש להפריש גם מיבול שנטמא ולתת את התרומה לכהן שיהנה בשריפתה, ושאר היבול חולין מתוקן אך טמא (לעיל ב, ד). וְסוֹחֲטִין פָּחוֹת פָּחוֹת מִפְּבִיצָה וכו' – כל הזיתים והענבים טמאים וראויים רק לשרפה, אלא שהמיץ הכנוס בתוכם אינו נחשב חלק מהם, ואינו נטמא כשהם נטמאים, ש"כאילו הוא מופקד בתוך האוכל". כשנפח הענבים כביצה בדיוק, טיפה היוצאת מהם עושה אותם פחות מכביצה, ואינם מטמאים (רדב"ז, ר"י קורקוס), אבל החמירו חכמים בתרומה, לדרוש שרק פחות מכביצה לא יטמא, גזרה משום יותר מכביצה. נְסִכִּים – שמן ויין וסולת הבאים עם הקרבן. וְלֹא אָמְרוּ פָּחוֹת מִפְּבִיצָה וכו' – עקרונות, הפתרון מתאים גם אם לקח שיעור ביצה בדיוק, ולא היה נטמא, שהרי מיד בסחיטה מתמעט משיעור ביצה. דּוֹרְכִין בְּגַת וכו' – שיכול לסחוט אותם כדרכו, אף בכמות גדולה.

יב מְשַׁלְּכָהּ לְבֵין הָעֵצִים – מיד כשנטמאת. שׁוֹלְקִין – מרתיח אותם במים בלא תבלין (להרחבה ראה ביאור מעשר היד).

לג שנתגלה, שנמצאו מנקרות – ונאסרו באכילה מחשש שמא הורעלו (לאסור מאכלים מגולים ראה לעיל ביאור ה, כבב; לזיהוי הקיטואים ראה לעיל ה, ג). ישפף – מיד, אף על פי שהוא טהור, מפני שסכנת נפשות חמורה מן האיסור להפסיד תרומה (רדב"ז). דלועין ונאבטיחים – דלועת הוא שם כללי למשפחת הדלועיים, ובפרט דלעת הבקבוק (Lagenaria vulgaris=L. siceraria) והאבטיח של ימינו, הנקרא אבטיח ירוק (Citrullus lanatus) (ר' תנחום). והשם אבטיח מציין בלשון הרמב"ם הן אבטיח ירוק והן מלון (Cucumis melo). יד עפה – בצק.

חלוקת התרומה בכבוד ובקדושה

טו אסור לכהן לטל תרומה או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותן הבעלים, שנאמר: "ראשיתם אשר יתנו ליי לך נתתים" (במדבר יח, יב), ונאמר: "אשר ירימו בני ישראל ליי נתתי לך" (שם יח, ט) – עד שירימו הם, ואחר כך יזכה בהן. ולא יטל אותן אחר שהורמו אלא מדעת בעלים, שהרי הן שלבעלים לתנן לכל כהן שירצו, שנאמר: "ואיש את קדשיו לו יהיו" (שם יח, ט). ואם לקחן שלא מדעת בעלים – זכה בהן, שאין לבעלים בהן אלא טובת הניה, וטובת הניה אינה ממון.

טז כהן שנתנו לו תרומה, ומצא בה דברים אחרים – הרי אלו אסורין משום גזל, שמא אחרים הניחום שם עד שיטלום.

יז אין ישראל חייבין להטפל בתרומה ולהביא אותה מן הגרן לעיר ומן המדבר לשוב, אלא כהנים יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקם שם. ואם לא יצאו – הרי זה מפרישה ומניחה בגרן. ואם הייתה תיה ובהמה אוכלתה שם, ואינה משתמרת שם מהן – התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר, ויטל שוכר הקאתה מכהן; שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה – הרי זה חלול השם.

יח אסור לכהנים וללויים לסייע בבית הגרנות כדי לטל מתנותיהן. וכל המסייע – חלל קדש השם, ועליהם נאמר: "שחתם ברית הלוי" (מלאכי ב, ח). ואסור לישראל להניחן שסייעו, אלא נותן להם חלקם בכבוד. טו נתן תרומה לכהן על מנת להחזירה – יצא ידי נתינה; ואסור לעשות כן, מפני שנראה כמסייע בבית הגרנות.

ברית הלוי אמר ה' צבאות. טו יצא ידי נתינה – מפני שמתנה על מנת להחזיר היא מתנה (זכיה ומתנה ג, ט). שנראה כמסייע בבית הגרנות – שהכהן עשה זאת כדי לקבל מתנות אחרות מבעל היבול (ר"י קורקוס).

טו או שאר מתנות שלו – שהתורה זיכתה אותו בהם. שנאמר – ראה הפסוקים בהקדמה להלכות אלו. מדעת בעלים – בהסכמת הבעלים. טובת הניה – ראה לעיל ביאור ד, ב.

טז שמא אחרים הניחום שם – שיישמרו, מפני שהכל מתרחקים מן התרומה, ויש להניח שהבעלים רוצה אותם לעצמו (ראה למשל שאר אבות הטמאות טה, שגזרו טומאה על תבאי הקודש מפני שהיו שומרים אותם יחד עם התרומה).

יז להטפל – להתעסק. ויטל שוכר הקאתה מכהן – וכן הוא במעשר ראשון ובמעשר עני (ירושלמי דמאי א, ב; תוספתא מעשר שני ג, יא). הרי זה חלול השם – מפני שהתרומה נקראת קודש, ונמצא שהוא מבזה את הקודשים (הרדב"ז).

יח אסור... לסייע... כדי לטל מתנותיהן – אסור לכהן לסייע לבעל היבול בעבודתו בגרן, כדי שלא יראה שהכהן מקבל את מתנות הכהונה מבעל השדה תמורת הסיוע לו, אלא משום שהן נתונות לכהנים מאת ה' תמורת עבודתם במקדש (להלן יט; המאירי והריטב"א ב"ב סג, א. להפרשת חלה השווה ביכורים ה, יב). ועליהם נאמר – על הכהנים: "ואתם סרתם מן הדרך הכשלתם רבים בתורה, שחתם ברית הלוי אמר ה' צבאות". טו יצא ידי נתינה – מפני שמתנה על מנת להחזיר היא מתנה (זכיה ומתנה ג, ט). שנראה כמסייע בבית הגרנות – שהכהן עשה זאת כדי לקבל מתנות אחרות מבעל היבול (ר"י קורקוס).

יט **וְכֵן אָסוּר לָהֶן שְׂיַחְטְפוּ תְרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, וְאֶפְלוּ לְשֵׂאל חֶלְקֵם בְּפִיָּהֶם אָסוּר, אֲלֵא נוֹטְלִין בְּכַבּוּד, שְׂעַל שְׂלַחַן הַמִּקְוֹם הֵן אוֹכְלִין וְעַל שְׂלַחְנוּ הֵן שׁוֹתִין, וּמִתְנֹת אֵלָיו לִי הֵן, וְהוּא בְרוּךְ הוּא זָכָה לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִי לָךְ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי" (במדבר יח, ח).**

כ **לֹא יִתֵּן אָדָם תְּרוּמָה גִּתּוֹ, וְלֹא בְכוֹר לְשׁוֹמֵר עֲדָרוֹ, וְלֹא מִתְנֹת לְרוּעָה בְּהֶמְתּוֹ, וְאִם נִתַּן – חֲלָל, אֲלֵא אִם פֶּן נִתַּן לָהֶם שְׂכָר שְׁמִירָתָם תִּחְלֶה. וְרִשְׁאֵי יִשְׂרָאֵל לֹמֵר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר 'הָא לָךְ סֵלַע זֹו, וְתֵן תְּרוּמָה' אוּ 'בְכוֹר' אוּ 'שְׂאָר מִתְנֹת' לְפָלוּגֵי הַכֶּהֱן בֶּן בִּתְיָא אוּ בֶּן אַחֻתִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה.**

כא **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיּוּ הַבְּעָלִים רוּצִים לִתֵּן אוֹתָם לְאַחַד מִשְׁנֵי כְהֻנִּים אֵלָיו אוּ מִשְׁנֵי לוֹיִים אֵלָיו בְּחֻנָּם, וְאָמַר לוֹ חֲבֵרוֹ 'הָא לָךְ וְתֵן לָזֶה'. אֲבָל בְּעָלִים שְׂאֶמְרוּ לְכַהֵן אוּ לְלוֹי 'הָא לָךְ חֶלְקָךְ זֶה בְּטוֹבַת הַנִּיּוֹה' – הִרִי זֶה אָסוּר. וְכֵן אָסוּר לְעִשׂוֹת סְחוּרָה בְּתְרוּמוֹת, אֲפִי עַל פִּי שֶׁהוּא לֹא מְכַהֵן וּמוֹכֵר לְכַהֵן.**

מי שאינו ראוי ליטול תרומה

כא **הָא לָךְ חֶלְקָךְ זֶה בְּטוֹבַת הַנִּיּוֹה – הוֹי לַךְ מִתְנַת כַּהוֹנָה, תְּמוּרַת מַה שֶׁתֵּן לִי בְעִתִּיד, וְהַדְּבַר אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר כְּמוֹכֵר תְּרוּמָה (רדב"ז). אָסוּר לְעִשׂוֹת סְחוּרָה בְּתְרוּמוֹת – שֶׁלֹּא יִבְאוּ הַבְּרִיּוֹת לְזוּלוֹ בְּתְרוּמָה (ר"י קורקוס).**

כב **מֵאֲכִילִין אוֹתָהּ – כֵּהֵן שֶׁעֻקְבֵי קִשְׂרֵיו עִם אַחֵרִים (קִשְׂרֵי נִישׁוּאִים אוּ בַעֲלוֹת) מִתִּיר לְאַחֵרִים לֵאכּוֹל בְּתְרוּמָה (ראה לעיל פרק ח). הַחֲרַשׁ וְהַשׁוֹטָה וְהַקָּטָן – רָאָה לְעִיל בִּיאוּר ד.ב. שְׁיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְפָרֵשׁ חִיקּוֹ – אֲפִי עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ לְפָרֵשׁ אֶת גִּדּוֹ כְּדִי לְקַבֵּל אֶת הַתְּרוּמָה (ק). שְׂאִין דִּי בִידִיעָה זֹו. שְׂאִין בְּאֵלּוֹ דַּעַת – לְשִׁמּוֹר עַל טְהוּרַת הַתְּרוּמָה (ק). וְהַטְּמֵיּוֹם וְהַאֲנֶדְרֵגִינֶס – רָאָה לְעִיל בִּיאוּר ו.יב. וְהַעֲבָד – לֹא עֵבֵד עֲבָרֵי שְׂאִינוֹ כֵּהֵן, וְלֹא כְנַעֲנִי, אֲפִי עַל פִּי שֶׁמּוֹתֵר לְעֵבֵד כְּנַעֲנִי לֵאכּוֹל תְּרוּמָה**

שְׂמָא תִתְגַּרֵּשׁ – וַיַּחֲשְׁבוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁעֲדִיין מוֹתֵר לָהּ לֵאכּוֹל בְּתְרוּמָה. וּמִפְּנֵי הַיָּחִיד – שֶׁאָסוּר לְאִישׁ וְאִישָׁה שְׂאִינָם נִשְׂוִאִים לְהַתִּיחֵד בְּמִקְוֹם שְׂאִין אִישׁ רֹאָה אוֹתָם. אִשָּׁה שְׂאִינָהּ הוֹגְנָת לוֹ – כֵּהֵן שֶׁנֶּשֶׂא אִישָׁה אִשׁוּרָה לְכַהוֹנָה (ראה אִשׁוּרֵי בִיאָה יו.א; ר"י קורקוס). מְשֻׁלְחִין לָהֶן לְבִתְיָהֶן – שְׂאִין אִישׁ רֹאָה, וְלֹא יִבְאוּ לְזוּלוֹ בְּתְרוּמָה. קִדְּשֵׁי הַגְּבוּל – מִתְנֹת כַּהוֹנָה הַנֶּאֱכָלוֹת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל מִחוּץ לְיִרוּשָׁלַיִם, הַתְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְהַחֲלָה (בִּיבּוּרִים א.ו.). שְׂאִין מְשֻׁלְחִין לָהֶן כָּלָל – מִי שֶׁנֶּשֶׂא אִישָׁה שְׂאִינָהּ הוֹגְנָת, מִשׁוּם קִנְס. וְהַשָּׂאֵר אָסוּר לָהֶם, מִפְּנֵי שְׂאִינָם רְאוּיִים לֵאכּוֹל.